

Egy zeneértő pap kéziratos hagyatéka
(gregorián énekek magyarul, típusdallamokon)

A Scriptorium konferenciák fő időintervallumán jócskán kívül esik jelen téma (egy XX. századi kéziratos papi hagyatéék), azonban érdemes ez úton is felhívni a figyelmet a század végének magyar egyházzenei törekvéseire, s apró betekintést nyújtani egy elszigetelt jelenségként, rövid ideig a liturgiában is élt hatalmas munkába. Mert bár a maga idejében csak készítője énekelte ezen énekeket a templomban, a jövőben egy végleges, hivatalos énekeskönyv megszületésének hosszú folyamatában akár fel is használhatják majd az érintettek, s esetleg a magyar fordításokra néhány (prozódiai-lag) jól sikerült zenei adaptáció jobban el is terjedhet, mint a mai gyakorlatban meglévők.

Barna Gábor professzor már néhány évtizede igyekezett egyházzeneszket, zenetudósokat megnyerni egy szeged-csanádi egyházmegyes pap hagyatékának – kezdetben annak énekeskönyv-gyűjteményének – a megismerésére, feldolgozására, azonban a könyvek XIX–XX. századi keletkezése miatt elutasításra vagy halogatásra került e feladat. A közelmúltban azonban a különböző tudományterületeken dolgozók figyelme egyre inkább átlépte az 1800-as időhatárt, kiszélesítve nem csupán a vizsgált anyagot, de tágabb teret engedve az interdiszciplináris kutatásnak. Így magunk is elkezdtük az ismerkedést a hatalmas anyaggal, amiből alább egy kis ízelítőt kívánunk nyújtani. Mielőtt azonban e papi hagyatéék egy, önmagában is jelentős szletéről adnánk egyfajta körképet, igen röviden ismertetnénk a szegedi születésű Antal József (1940–1997) római katolikus pap, egyházzenesz, karnagy, zeneszerző, kutató és költő életét és munkásságát. Életrajzát 2020-ban Kiss Ernő írta meg *Aki itt élt, szenvedett és zenélt...* címmel.¹

¹ Kiss az Antal Józsefről megjelent írásokat és a szóbeli visszaemlékezéseket egyaránt felhasználta. Kiss Ernő (2020), „Aki itt élt, szenvedett és zenélt...” 80 éve született Antal József (1940–1997) római katolikus lelkész, zeneszerző, karnagy, népénekkutató és költő. *Szeged*, 32,5–6. 104–117. Internetes elérés: <http://szegedfolyoirat.sk-szeged.hu/2021/02/07/kiss-erno-aki-itt-elt-szenvedett-es-zenelt/>

Antal Józsefről halálának 10. évfordulóján, 2007. január 26-án a Makói Városi Könyvtárban megrendezett emlékülésen elhangzott előadások közül több is az ő hagyatékával foglalkozott (Barna Gábor, MURÁNYI Edit), megjelent: „Nem vagy magad...” (2007) *Marosvidék* 8,1. 34–

A szegedi születésű Antal József anyai ágon egy, énekeivel néhol máig ható kántordinasztria leszármazottja. A Mezey család tagjai a jelenlegi országhatáron is túlnyúló alföldi terület általában nagyobb településeinek katolikus templomaiban szolgáltak több mint egy évszázadig (pl. Mezey Mór szentesi főkantor volt Antal József dédapja). A korszaknak megfelelően (főként a XIX. században, de átnyúlva a XX. századba is) a kántorok mindennapi munkájához hozzá tartozott a zeneszerzés, ami általában különböző misék (pl. karácsonyi, halottas) megfelelő éneklési pontjaira íródtak (ezeket ma, a II. vatikáni zsinat szellemében megreformált liturgiában már csak részlegesen tudnánk alkalmazni, hiszen kevesebb éneklési lehetőséget enged meg az új rítusú szentmise). E kántorszerzeményeket, vagyis zeneszerzői alkotásaikat, műveiket a Mezey család terjesztette is, némelyik nyomtatásban is megjelent.

Felmenőire Antal József büszkén tekintett. Zongorázni, később zeneszerzést is tanult, érettségi után azonban a zenei pálya helyett a papi hivatást választotta. 1963-tól Kistelek, Makó–Belváros, Kiszombor, Szeged–Rókus, Orosháza, Rösze és Battonya voltak papi szolgálati helyei. A II. vatikáni zsinat általi liturgikus változások nem szegték kedvét, folytatta a zeneszerzést és a népénekkutatást, sőt belevetette magát a megváltozott liturgia zenéjének magyarításába. 1972-től rövid ideig egyházmegyei zeneigazgatóként is tevékenykedett.

Antal József hagyatéka ahhoz a *Devotio Hungarorum Alapítvány*hoz került, amit Barna Gábor Antal Józseffel (továbbá Jagrik Józseffel) együtt² alapított Bálint Sándor munkásságának, valamint a magyar vallási néprajz ápolásának céljával. E sorozatban Antal József egyik felmenőjének kéziratot énekeskönyvét Barna Gábor adta ki 2009-ben.³ Az ebben a könyvben megjelent, a Mezey-énekekről szóló tanulmányt még Antal Józseffel közösen készítették.

A zeneértő és -szerető, a liturgiát, s így a kántori szolgálatot szívében viselő Antal József érdeklődése a liturgikus és egyházi zene mellett bibliai ismeretek átadása és használata volt. Így elkészített egy gyerekeknek szóló,

53. Online is olvashatók az egyes előadások írott változatai: BARNA GÁBOR (2007), A népénekkutató Antal József. *Marosvidék* 8,1. 34–37.; MURÁNYI Edit (2007), Antal József egyházzenei munkássága. *Marosvidék* 8,1. 38–39.; JÁMBORNÉ BALOG Tünde (2007), Homályban, tükör által. *Marosvidék* 8,1. 40–44.; KŐVÁRI Réka (2007), Egy XVIII. századi csiki ferences kézirat dallamai a népzenei gyűjtésekben – két halottas ének. *Marosvidék* 8,1. 45–49.; GYÖNGYÖSSY Orsolya (2007), Knapok Dezső (Csanytelek) halotti búcsúztatói. *Marosvidék* 8,1. 50–53.; internetes elérés: https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Mako/marosvidek/marosvidek_2007_1/index.htm, illetve https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Mako/marosvidek/marosvidek_2007_1/pages/003_nem_vagy_magad.htm.

² BARNA 2007: 37.

³ BARNA GÁBOR (2009), *Istent dicsőítő egyházi énekkönyv (Mezey-énekek)*. Szeged, JATE Néprajzi Tanszék. (*Devotio Hungarorum*, 13.)

énekelt Bibliát (bibliai történetek verses parafrázisai gyerek-, népdal vagy népének dallamokra). Családi örökség révén, valamint nagy könyvgyűjteményének birtokában dolgozott a kántori szolgálatban alkalmazható magyar nyelvű, egyszerű(sített) gregorián énekanyagon, a népénekeket pedig különböző kiadványokból listázta, gyűjtötte egybe. A kunszentmártoni Mezey család, kántordinasztia sarjaként a népénekkutatás periferiáját jelentő időszakot és énektermését is mélyrehatóan ismerte. Életművét vizsgálva egyrészt a liturgia latin nyelvű énekanyagának magyar nyelvre való átültetése a legszembevetőbb, légyen az gregorián vagy népének. Ehhez a munkához külföldről is szerzett be énekeskönyveket. Gyakorlatias gondolkodása új, a kezdő, vagy a zenében kevésbé jártos kántorok számára egyszerű énekkíséretet megalkotásában is megmutatkozott.

Az Antal József-hagyaték egyházi énekanyagot tartalmazó része tulajdonképp két nagy egységből áll. Az egyik egy többnyelvű és -felekezetű imádságos- és énekeskönyv-gyűjtemény (magyar, latin, német; római és görög katolikus, evangélikus, református), népzenei anyaggal, tudományos kiadvánnyal és reprinttel kiegészítve (több könyv csak szöveges). A másik nagy egység az egyházi énekek katalógizálása. Antal József életművének ezen fejezete befejezetlen, de még így is hatalmas anyagot tartalmaz. Ez önmagában két részből áll. Az egyik ábécé rendben tartalmazza az énekek szövegincipitjeit és e cédulákon az énekek fellelhetőségét (speciális rövidítési rendszere még nem teljesen megfejtett); vagyis ez egy kezdősor-mutató. A másik része pedig dallammutatónak mondható, bár annál lényegesen több. Ez utóbbi négy dobozban található, különböző szempontok szerint rendezve (ezek között gyakorlati szempontok is vannak). Az egyik nagy doboz címe és leírása: *Egyetemes Magyar Kancionále (strófás népénekek = kanciók tematikus gyűjteménye liturgikus rendben) (ide sorolva a latin himnuszok és szekvenciák ill. azok fordításai és a németből fordított prot[esztáns]. korálok is) Gyűjtés és kidolgozás kezdete kb. 1975/76. AJ (Antal József)*. A másik nagy doboz: *Egyetemes Magyar Antifonále (latin és magyar antifonák tematikus gyűjteménye liturgikus rendben) Eredetiek latinul a gregorián forrásokból + adaptációk a KMU [Kis Magyar Uzuális⁴] (majd EE [Éneklő Egyház⁵]) típusdallamaira (latin és magyar szöveggel is) AJ (Antal József)*. Egy kisebb dobozban pedig liturgikus rendben találjuk Antal József ének-javaslatait (főként népénekeket). Jelen dolgozathoz ez utóbbi két doboz anyagából válogattunk (vagyis az *Egyetemes Magyar Antifonálé-*

⁴ *Kis Magyar Uzuális – „Az üdvösség története” hittankönyv melléklete*. Budapest, Szent István Társulat, 1976.

⁵ *Éneklő Egyház: Római Katolikus Népepektár – liturgikus énekekkel és imádságokkal*. Budapest, Szent István Társulat, 1985¹. *Internetes elérhetőség (a Graduale Hungaricummal egybe-dolgozva)*: <https://nepenektar.hu/>.

ból, valamint e mise énekrendi javaslatból). Azonban egy-egy ének, legyen az gregorián vagy népének, többször is megtalálható e hatalmas gyűjteményben, mivel az anyagot többféleképpen csoportosította és rendezte Antal József (pl. ábécé-rendben is megtaláljuk az énekeket).

A teljességre törekedett. A gregoriánt tekintve több műfajt is kiírt, és igyekezett magyarítani. Így található a hagyatékában a zsolozsmában használt antifónák, a szentmisén alkalmazható, ezen zsolozsmaantifóna típusdallamaira énekelt Introitus és Communio (mintául a *Kis Magyar Uzuális* szolgált számára), responsorium breve típusdallamokra alkalmazott Graduale (az 1. képen⁶ a felső ének az általa szeretett 6. móduszú, húsvéti típus; alul pedig ugyanaz a szöveg antifónaként a zsolozsmából), és külön gyűjteményként Alleluják. Ennek ellenére munkássága befejezetlen maradt, vagyis pl. nem mindegyik latin gregorián éneket írta ki, bár szerette volna (elkészítette az adott ének lapját, felírva az incipitet, de kotta vagy teljes énekszöveg már nem került a lapra); vagy nem minden kiírt éneknek készítette el a fordítását; avagy épp fordítva: nem hozta minden magyarítás alatt vagy fölött a latin eredetét.

A kántorok számára összeállított miseének javaslatait tehát főként népének képezték (2. kép), de akad, ahol Bevezetésre vagy Kezdsre Introitust, ill. Aldozásra Communiót is javasolt, akár többet is (3. kép). Hihetetlenül precízen dolgozott. Egy-egy területtel mikor végzett, összegezte, hogy mennyit, és mit is készített, s még a szövegek forrásait is rögzítette (4. kép). Az analitikára is hajlamos volt: forma (szótagszám, sorszerkezet) tekintetében, vagy a különböző dallamváltozatok egymás alá írásában (mindkét esettel találkozunk a hagyatékában a *Pange lingua* himnusz esetében, külön füzetbe írva).

Antal József anyaggyűjtését elsősorban gyakorlatias cél vezette. Azonban ennek több oldala van. A népének tekintetében célja az volt, hogy minél szebb, netán régebbi népének szöveget a saját, vagy más hasonló, a szövegre jól alkalmazható dallamon írjon össze, viszonylag mély, vagy legalábbis a szokásosnál mélyebb hangfekvésben (hogy a nép is könnyedén tudja énekelni), az előadásmódhoz jobban idomuló kottaképpel (zömében ritmus nélkül, ami a parlando előadásmódra utal), és ahhoz igazodó, egyszerű kísérettel. Ez utóbbi, a kíséretre vonatkozó megállapítás a gregorián énekeknél is megfigyelhető.

Próbálgatta, hogy mely móduszban a legjobb egy-egy gregorián ének szövegfordítása. Néhol többféle lehetőséget is meghagyott. Van, ami megmaradt egy hangnemen belül, s csak a kezdést variálta (5. kép); vagy éppen a szó szerinti fordításán igazított (6. kép). De van olyan is, amit két különböző móduszú típusdallamra alkalmazott (7. kép: *Mindeneken könyörülj...*);

⁶ A képeket jelen írás végén közöljük.

ez a lap abból a csoportból való, ahol a liturgikus év rendjében egymás után másolta össze az antifónákat (itt ezért nincs a latin eredeti).

A nyomtatott énekeskönyvvel való összehasonlításra rátérve, ugyancsak több csoportot tudunk felállítani. Vannak olyan adaptációk, amik teljesen megegyeznek a KMU/ÉE forrásokkal (mintegy átvett azokból, ez elég nagy számban van jelen). Van, amiben az egyszerűbb típusdallamra alkalmazta a latin szöveget is (8. kép), vagy az eredetileg maga által írtban volt egy hang eltérés a kiadványhoz képest (9. kép).

A következő csoportban már nagyobb különbségeket láthatunk Antal József magyar nyelvű gregoriánja és a nyomtatott énekeskönyv között. Legtöbb esetben már jelezte magának, ha időközben az *Éneklő Egyházban* megjelent egy általa is elkészített magyar fordítás, de többször találunk eltérő szövegezt, mint pl. az adventi Rorate-introitusnál (10–11. kép).

Vannak olyan latin énefordítások, amiket Antal József és az énekeskönyv szerkesztőbizottsága különböző hangnemben valósított meg. Erre két példát hozunk: egy évközi introitust (12. kép, *Szent lakóhelyén...*, ill. *Isten az ő szent helyén*), valamint az apostolok közös miséjének communióját (13. kép, *Kik követtetek engem...*), mindegyiknél felül az énekeskönyvi alak, és még a fordítás is különbözik egymástól.

Az illusztrációk végére hagytuk a legizgalmasabb részt. A 21. században, tehát már Antal József halála után jelent meg a *Graduale Hungaricum*,⁷ ami a liturgikus év vasár- és ünnepnapjaira megadja a szentmise liturgikus énekanyagának magyarítását. Első példánkat azonos hangnemben alkották meg, de más a szövegfordítás, így eltérő a két adaptáció az egyik adventi communióánál (14–15. kép, *Mondjátok...*). A többi példában különböző módusban láthatjuk, hogyan oldotta meg Antal József és a nyomtatvány ugyanannak a latin tételnek a magyar fordítását, típusdallamra alkalmazva, mégpedig két adventi communióban (16–17. kép, *Jeruzsálem, kelj föl...*, és 18–19. kép, *Íme, eljön az Úr...*).

Végezetül néhány visszaemlékezésből idézünk,⁸ majd következtetést vonunk le.

Barna Gábor így emlékezett Antal Józsefre, illetőleg az 1983 nyarán Kunszentmártonban szervezett Mezey-konferenciára: „Az 1970–1980-as évek fordulóján figyeltem fel arra, hogy szülővárosomban, (...) Kunszentmártonban és környékén (...) a középkorú és idősebb korosztály az akkor hivatalos *Szent vagy, Uram!* katolikus énekkönyv mellett vagy helyett sok-

⁷ *Graduale Hungaricum*. Gödöllő, Premontrei Rend Gödöllői Kanóniája, 2007. valamint Balogh Péter Piusz O. Praem. Mezei János (szerk.) (2021), *Graduale Hungaricum – Orgonakiséreték*. Gödöllő, Gödöllői Premontrei Apátság. Internetes elérhetőség (az *Éneklő Egyházzal* egybeoldozva): <https://nepenektar.hu/>.

⁸ Ahol külön nem jeleztük, Kiss Ernő írásából vettük az idézeteket (Kiss 2000).

kal szívesebben éneklí az 1850-es évektől Kunszentmártonban kántoroskodó Mezey-kántorok énekeit. (...) Megírtam a tanulmányt a Mezey-kántorok énekeiről, s elküldtem lektorálni Rajeczky Benjámín ciszterci zenedudósna (...). Ő, nagy öröömre, a kutatás folytatására bíztatott, s maga helyett szakértőként Antal József makói templomigazgatót ajánlotta, aki épp a vizsgált XIX–XX. századi népének anyagot kutatta. (...) Amikor egy vasárnap megérkeztem Makóra, s bementem a Fájdalmas Szűz Anya kápolnájába, alig akartam hinni a fülemnek, amikor a szentmisét bemutató pap, Antal József gregorián énekeket énekeltetett a hívekkel, akiről kiderült, hogy még a gregorián tónusokat is ismerik. (...) 1983-ra (...) a legnépszerűbb Mezey-énekeskönyv megjelenésének centenáriuma egy kunszentmártoni rendezvényt készítettünk elő. (...) A kunszentmártoni rendezvényen előadást tartott Dobszay László, Erdélyi Zsuzsanna, Antal József és én.”⁹

Murányi Edit – aki 1978–1997 között a makói Fájdalmas Szűzanya Templom kántora, Antal József munkatársa volt – visszaemlékezésének két lényeges pontját idézzük: 1) „Az énekeket lekottázta, a szövegeket alágépelte, így azonnal lehetett játszani. A szövegeket vetítettük, s így mindenki bekapcsolódhatott.”¹⁰ 2) „Rajeczky Béni bácsival is levelezett. Dobszay Lászlót és Szendrei Jankát is hívta, hogy jöjjenek Makóra, nézzék meg, mivel foglalkozik, hogy ne párhuzamosan kutassanak. Látogatásukra nem került sor.”

Egy másik idézet egykori zeneszerzés szakos konzervatóriumi társától, Balázs Árpádtól: „Elkerülve Budapestre, hosszú idő után találkoztam Antal Jóska nevével. Kerek évfordulóján Rajeczky Benjámint köszöntöttük a pásztói ciszterek monostorában. Béni bácsi mint jeles, fiatal egyházzenedudóst emlegette Jóskát, aki összegyűjti a már-már elfeledett népénekeket!”

Természetszerűleg felvetődnek kérdések. (Költői kérdések, vagy megválaszolható, esetleg vitaindító kérdések.) Mi lett volna, ha rövid szolgálat után, nem belefáradva az ellenszél okozta nehézségek leküzdésébe, tovább és sokáig marad egyházmegyei zeneigazgató? Talán a Makón megvalósított liturgikus éneklést kiterjesztette volna egyházmegyéjére is, esetleg az ország valamennyi egyházmegyéjére, templomára? Talán megjelenhetett volna énekeskönyve? Mi lett volna, ha a latin nyelvű liturgikus énekek magyarításában a budapesti kutatókkal közösen dolgozhatott volna mint egyházi személy? Talán könnyebben elterjedhetett volna a XX. század második felében létrehozott magyar nyelvű, egyszerű (típus)dallamokon énekel gregorián ének? Esetleg rögtön hivatalos énekeskönyv lehetett volna a világi

⁹ BARNA 2007. A kunszentmártoni Mezey-konferencia 1983. június 25-én volt.

¹⁰ MURÁNYI 2007:37.,38.

kutatók és Antal József atya nem megvalósult közös munkájával nem létrejött gyűjtemény?

Bő három évtizede gyakorló egyházzeneesként (kántorként, szólavezeztőként és népvacsernyén előénekesként) úgy gondolom, igen. A XXI. század kihívásaira egyik válasz lehetne ez az út. Antal József halála óta a liturgikus szövegekben a közelmúltban bekövetkezett újabb fordítási hullám már nem teszi lehetővé, hogy munkásságát egy az egyben beemeljük a liturgiába. Azonban hagyatékának, kéziratban maradt (befejezetlen) életművének hamarosan megvalósuló internetes hozzáférése¹¹ jelentős lépés lehet a kutatástörténetben. Mivel Antal József gyakorlatias, a liturgiát és kántori gyakorlatot szem előtt tartó elképzelése és munkássága, hatalmas anyaga a digitális forradalomnak köszönhetően könnyen elérhetővé fog válni, hogy esetlegesen a jövő magyar katolikus liturgikus énekgyűjteményéhez hozzájáruljon. Vagy akár a gregorián énekeket, akár a népekeket nem feltétlen énekként, hanem csupán szöveggként tekintve, olvasva azokat lelkeségi irodalomként is tekinthetünk az anyagra. Ami esetlegesen több templomba járó hívőt, sőt, több egyházi, papi személyt eredményezhet ezen a téren egyre szűkösebb életünkben.

Képmelléklet

The image shows a handwritten musical score on aged paper. At the top, it is titled "VERITAS DE TERRA (ORTA EST)" in red ink. The score is written in Gregorian chant notation, featuring a single melodic line with square neumes on a four-line staff. The lyrics are written below the staff in a cursive hand. The text includes: "Veritas de terra orta est, alleluja. - Et justitia de caelo prospexit, alleluja, (alleluja.) /6/ Veritas de terra orta est, et justitia de caelo prospexit. /3/". There are some handwritten annotations in blue ink, including "(LU 380)" and "11/148". In the bottom right corner, there is a small blue stamp that reads: "Antal József hagyatékából Makó, 1997 /10/148".

1. kép. Antal József hagyaték, Dallammutató, Egyetemes Magyar Antifonále, LSz 10148.

¹¹ A HUN-REN BTK Zenetudományi Intézet honlapjáról (zti.hu) lesz elérhető e hagyaték.

2.

KARÁCSONYI IDŐBEN:
(KARÁCSONTÉB, HÉT nap LEVÉL)

B. 3) Szünet (21) 1, 2 (5) X
 4) Szünet a fűre (34) 1, 2 X
 5) Karácsony f. művelet (33-34) 1, 2 (+ d. 4-34) X
 6) A kis f. megjelölés (43-34, 44-37) 1, 2 X

Zs. uszi v. időmári: $\left. \begin{array}{l} \text{Közvetlen} \\ \text{Szünet} \\ \text{Hétfő} \end{array} \right\} (404)$ | Kald. d. d. d. (A 41, 42, 177)
 Nincs koudly (408) | Felsőf. szünet (A 49)
 | A feld. művelet (A 48)
 | A f. d. (A 55)
 | A f. d. f. d. (C 134)

A. uszi v. időmári: 405, 406, 409. + | E. d. d. d. d. (A 247)
 2) v. koudly a koudly (407) + | d. d. d. d. (A 194-276)

F. 7) Koudly (25) 1, 2 X
 10) Pünkösd (32) 1, 2 X

A. 2) A f. d. (18) X
 8) A f. d. d. d. (23) + A. f. d. d. d. d. X
 9) d. d. d. d. d. (29) + P. d. d. d. d. B. X

Z. 13) A f. d. d. d. d. (26) 1, 2 X
 4) F. d. d. d. d. (38-45) 1, 2 X

Antal József
 hagyatékából
 Makó, 1997 / 10874

2. kép. Antal József hagyaték, Dallammutató, Egyetemes Magyar Kancionále, LSz 10874.

6.

MENNYBEMENETELTŐL PÜNKÖSDIG
(VENI SANCTE)

B. E. d. d. d. (KMU 57) v. megfelelő rövid anti. forma (alkalmaz. G. d. d. d.) X
 v. br. d. d. d. d. (98) (+ d. d. d.) X
 v. K. d. d. a. m. d. d. (95) 1, 2, 4, 5, 6, 9 X
 v. k. d. d. d. d. (93)

Zs. } uszi v. időmári: koudly v. 4 (9, 42). | v. d. d. d. d. (A 146, 149, 166)
 A. } | B 122, 124, 83
 | C 92, 84, 36
 | = 89 566, 571 /

F. br. d. d. d. d. (98) (+ d. d. d.) (x)

A. A. d. d. d. (KMU 60) v. E. d. d. d. (KMU 58)
 + k. d. d. d. d. d. d. (47) / A (7)

Z. k. d. d. d. d. d. d. (205) 1, 2
 + d. d. d. d. d. d. d. (209) (+ d. d. d.) v. 1, 2

Antal József
 hagyatékából
 Makó, 1997 / 10958

3. kép. Antal József hagyaték, Dallammutató, Egyetemes Magyar Kancionále, LSz 10958.

DOMINUS VENIET

l. Dominus veniet, occurrere illi; ipse est princeps pácis, alleluja,
 alleluja! /1B/ *B₂ + Au 227, 233 AR 220, 224r Lu 35f*

μ. Az Úr el fog jönni, jertek eléje gyorsan; ő a békesség Fejedelme,
 u. Az Úr el fog jönni,
 u. Az Úr érkezik,
 alleluja, alleluja! /1B/ *B₂ + B₂ 93 (1A) fön au lce*

Antal József
 hagyatékából
 Makó, 1997/3383

6. kép. Antal József hagyaték, Dallammutató, Egyetemes Magyar Antifonále, LSz 9989.

Mindeneken könyöröljs, Istenünk, szeretsz mindent, amit alkottál, bűnbánatunk láttán
 U-runk, nem ú-tá-lod ke-zed mű-vét,
 irgalmazol nékünk. /1/ - Mindeneken könyöröljs, Urunk, nem útá-lod kezedenk művét,
 Ke-zed
 bűnbánatunk láttán irgalmazol nékünk. /4/ - Figyelj reánk, Urunk, könyörülj rajtunk,
 vétkezünk, Uram, ellened, nagy a mi bűnünk. /2/ - Töröld el, U-runk, gonoszságainkat!
Serkenjetek és dicséretet zengjetek, mindnyájan, akik a porban laktok! /1/ - Imádunk
Ebredjetek
téged, Krisztus, és áldunk téged, mert szent kereszted által megváltottad a világot. /2/

Antal József
 hagyatékából
 Makó, 1997/9410

7. kép. Antal József hagyaték, Dallammutató, Egyetemes Magyar Antifonále, LSz 9920.

207

DOMINUS DIXIT AD ME
 + 1. ed. Filium 2. ed.

1. Az Úr mondá nékem: Én Fiam vagy Te, én ma szültelek téged! /2/
 Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genu-i te. /2/ =

Antal József
 hagyatékából
 Makó, 1997 /10108

2. Ecce Virgo concipiet et pariet Filium, et vocabitur nomen ejus
 Emmánuel. /2/

3. "Nobiscum-Deus". /2/

11.25.

8. kép. Antal József hagyatéka, Dallammutató, Egyetemes Magyar Antifonále, LSz 10108.

ECCE VIRGO
 + 1. ed. Vocábunt Nómen ejus

1. I- me: A Szüz méhében fogan és Fiat szül, s neve lesz: Emmánuel:
 Velünk az Is-ten. /3/ + 2. ed. Co. (1) GR 34 v. 63 11/69 (54)

2. Ecce Virgo concipiet et pariet Filium, et vocabitur nomen ejus
 Emmánuel. /2/

3. "Nobiscum-Deus". /2/

Antal József
 hagyatékából
 Makó, 1997 /10003

9. kép. Antal József hagyatéka, Dallammutató, Egyetemes Magyar Antifonále, LSz 10003.

356 DEUS IN LOCO SANCTO SUO 2. 68, 67-76
 Ant. 17 (+ 11)
 v. s. 28 645

Mu. (1)
 Szent lakóhelyén az Isten lakást ad az egyetértőknek, bátorságot s erőt
 Ő ad népé-nek. /5 B/

1. tel. 111 1024 = 28-310

Mu. (2)
 Isten az Ő szent helyén az egyetértőket házába fogadja. Népének Ő ad
 hatalmat és erőt. /7/

Antal József
 hagyatékából
 Makó, 1997/9911

12. kép. Antal József hagyaték, Dallammutató, Egyetemes Magyar Antifonále, LSz 9922.

(VOS,) QUI SECŪTI ESTIS ME 24 19, 28 Ap(1)

2' 654

(u) Kik követtetek engem, trónokon fogtok ülni, ítélvén a tizenkét törzset,
 mondja az Úr Krisztus. /1 B/ 4 2: Kálca 19/10. (1. kötetben)
 v. 72, 74, 79

(l) Qui secūti estis me, sedēbitis super sēdes, et vos iudicāntes duodecim
 tribus Israhel. /2/ + Co. (1) 438
 (2) 438 = 95-341
 AN. (1) AN 794 = 942 AR 527 = 608 ~ (194)

(u) Kik követtetek engem, trónokon fogtok ülni, ítélvén Israhel törzseit,
 mondja az Úr Krisztus. /2/

Antal József
 hagyatékából
 Makó, 1997/11161

13. kép. Antal József hagyaték, Dallammutató, Egyetemes Magyar Kancionále, LSz 11162.

DICITE: PUSILLANIMES
PUSILLANIMES
+ 1d. Confortámini + Ecce Deus !!:

Mondjátok: Kishitű népek, bátorság, ne féljetek! Íme jó a mi Istenünk,

hogy szabadulást hozzon nekünk. /7/

+ CA. Kishitű népek

1. AN. (1) AM 202 AR 201

Co. (7) LH 334 GR 23

Antal József
hagyatékából
Makó, 1997 / 9983

14. kép. Antal József hagyaték, Dallammutató, Egyetemes Magyar Antifonále, LSz 9983.

Mond-já - tok: ki - csiny - hi - tű - ek, erősödjetek meg,

és ne fél - je - tek, íme, a mi Istenünk el - jó,

s meg-sza - ba - dít min - ket.

15. kép. Graduale Hungaricum Nr. 21.

LEX PER MOYSEN

44. A törvény Mózes által adatott, a kegyelem és igazság Jézus Krisztus

által lett valósággá. /1-2/ ^{V. 1/2} ^{G. 1/4} ^{T. 1/4} Sion népe! Íme jó az Úr a népek

megváltására, s hallatja dicsőséges hangját szívetek örömére. // 1/ + Sion, UR AR UR

JERUSALEM SURGE

46. Jeruzsá-lem, kelj föl és állj magas helyre, és lásd a bőséget, mellyel

a te Istened ajándékoz meg téged. /1/ ^{T. 1/4} JERUSALEM SURGE

x) amely-lyel a te

Antal József
hagyatékából
Makó, 1997/9338

16. kép. Antal József hagyaték, Dallamutató, Egyetemes Magyar Antifonále, LSz 9938.

Jeruzsá-lem, kelj fel, s állj a ma-gas-lat-ra, lásd a

gyö-nyö-rű-sé-get, mely jön már U-rad-tól né-ked.

17. kép: *Graduale Hungaricum* Nr. 16.

18. kép. Antal József hagyaték, Dallammutató, Egyetemes Magyar Antifonále, LSz 9926.

19. kép. Graduale Hungaricum Nr. 11.

RÉKA KŐVÁRI

The manuscript legacy of a musically skilled priest (Gregorian chants in Hungarian, with tune types)

Born in Szeged, József Antal (1940–1997) was a priest, church musician, choir-master, composer and poet. As the heir of the Mezey family and cantorial dynasty of Kunszentmárton, he created his collection of hymnbooks and prayer books, his handwritten incipit guide to hymns and compiled his Cantional, with a profound knowledge of the period and its song production, at a time when the research of folk hymns was peripheral. A minor part of his legacy is the translation of the Latin Gregorian chant material of the liturgy into Hungarian, which he accomplished using the melody types of the Kis Magyar Uzuális [Little Hungarian Usual]. The Éneklő Egyház [Singing Church] was published in his lifetime, and after his death the Graduale Hungaricum, on the same principle. The present paper highlights the handwritten Egyetemes Magyar Antifonálé [Universal Hungarian Antiphonal], part of the estate of József Antal, presenting his translations from Latin through selected examples and some of the surviving versions, and discussing the musical sense with which he applied these texts to the tune types - in comparison with the above-mentioned printed works.